

 Kako me oslovljavaš
TAKO ME DOŽIVLJAVAJEŠ

Kodeks

o načinu predstavljanja
osoba s invaliditetom
u medijima

Ovu publikaciju finansira:

Sida, Švedska razvojna agencija posredstvom Shia, Švedske organizacije osoba s invaliditetom za međunarodnu saradnju. Mišljenja izražena u ovom materijalu ne odražavaju neophodno i stavove Agencije Sida. Odgovornost za sadržaj snosi isključivo autor teksta.

DOŽIVLJAVŠ
KAKO ME DOŽIVLJAVŠ
TAKO ME DOŽIVLJAVŠ
KAKO ME DOŽIVLJAVŠ
TAKO ME DOŽIVLJAVŠ

 Kako me oslovljavaš
TAKO ME DOŽIVLJAVŠ

Kodeks

o načinu predstavljanja
osoba s invaliditetom
u medijima

Izdavač

Švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom - Švedske organizacije osoba s invaliditetom za međunarodnu saradnju -

SHIA

Solidarity

Human Rights

Inclusion

Accessibility

Radna grupa za izradu Kodeksa

Amna Alispahić, Maida Agić, Esma Smajkan, Selmir Isaković,
Jasminka Proho, Armin Smajlović, Ervina Čović

Urednik

Zlatko Sarić

Lektura

Kerim Zvizdić

DTP i štampa

T&T concept d.o.o. Sarajevo

Tiraž

1000

Datum izdavanja

Mart 2012. godina

Sadržaj:

<i>1. Uvod .....</i>	<i>4</i>
<i>2. Zašto nam je potreban Kodeks .....</i>	<i>5</i>
<i>3. Ciljevi Kodeksa .....</i>	<i>6</i>
<i>4. Pojam invaliditeta .....</i>	<i>7</i>
<i>5. Smjernice za korektan medijski pristup osobama s invaliditetom .....</i>	<i>8</i>
<i>5.1 Pristup osobama s invaliditetom .....</i>	<i>8</i>
<i>5.2 Komunikacija sa osobama s invaliditetom .....</i>	<i>10</i>
<i>5.3 Intervjui .....</i>	<i>11</i>
 <i>Prilog I: Pojmovnik/Terminologija .....</i>	 <i>12</i>
<i>Prilog II: Spisak organizacija koje su podržale Kodeks o načinima predstavljanja osoba s invaliditetom .....</i>	 <i>14</i>

1. Uvod

Kodeks koji je pred vama predstavlja produkt zajedničkog rada 46 bosanskohercegovačkih organizacija osoba s invaliditetom, okupljenih oko Programa Shia 2011-2012¹, koje djeluju kroz pet koalicija (*Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina, Koalicija OOSI HNK/HNŽ „Zajedno smo jači“, Koalicija “Neformalna grupa organizacija osoba s invaliditetom” regije Doboj, Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo, Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona*), te četiri pridružene organizacije. Značajno je istaći da je proces kreiranja Kodeksa trajao više mjeseci. U okviru procesa formirana je radna grupa koja je održala niz sastanaka na kojima su jasno definirani ciljevi i osnovni elementi Kodeksa. Neophodno je napomenuti i da je radna verzija Kodeksa prošla verifikaciju i unutar samih organizacija osoba s invaliditetom, čime ovaj Kodeks dobija na snazi i vjerodostojnosti.

Kodeks prvi put na prostoru Bosne i Hercegovine daje i prijedlog terminologije koja je zasnovana na Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom.

Vjerujemo da će Kodeks o načinima predstavljanja osoba s invaliditetom u medijima biti značajan iskorak ka jezičnoj standardizaciji posebno u medijima koji trebaju biti i jesu spona između osoba s invaliditetom, organizacija osoba s invaliditetom i cjelokupne javnosti.

---

¹SHIA je švedska krovna organizacija unutar pokreta osoba s invaliditetom Švedske koji radi u ime 29 organizacija članica. Cilj njenog rada je da se putem projekta jačaju lokalne sestrinske organizacije za obavljanje uspješnog lobiranja za prava, jednakost i inkluziju osoba s invaliditetom, Shia je skraćena/abrevijacija od engleskog termina Solidarity - solidarnosti, Human Rights - ljudskih prava, Inclusion - uključivanje i Accessibility - pristupačnosti

2. Zašto nam je potreban Kodeks

U svakodnevnom govoru susrećemo se s velikim brojem neadekvatnih izraza koji se odnose na osobe s invaliditetom. Većina tih izraza ima čak i uvredljivu konotaciju. Nažalost, te nezgrapne fraze, kao oblik diskriminacije, udomaćile su se i u medijskom prostoru, na što je ukazalo i regionalno istraživanje provedeno 2006. godine “Invalidnost u štampanim medijima: Istraživanje o tome kako se invalidnost i osobe s invaliditetom prikazuju u štampanim medijima”². Određeni pomaci na ovom polju napravljeni su u okviru projekta "Profesionalni i etički standardi u izvještavanju o marginalizovanim grupama", koji je proveden u organizaciji Helsinškog parlamenta građana Banja Luka, Fondacije CURE i Udruženja mladih novinara RS. Projekat je rezultirao izdavanjem “Priručnika za izvještavanje o marginalizovanim grupama”³, koji je

---

²Invalidnost u štampi: Istraživanje o tome kako su invalidnost i osobe s invaliditetom prikazane u štampanim medijima u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji u 2006. godini, “Radni dokument“, Materijali objavljeni u serijalu Disability Monitor Initiative (Inicijativa za praćenje tematike invalidnosti) koja nisu zvanična izdanja Handicap International-a. Regionalna kancelarija Handicap International-a za jugoistočnu Evropu ih objavljuje kao dio regionalne inicijative za izgradnju znanja o invalidnosti u tranziciji. Izveštaji i radovi predstavljaju preliminarne analize koje se prosljeđuju ključnim akterima i činocima radi podsticanja razmjene mišljenja i debate. Handicap International-a za jugoistočnu Evropu, www.disabilitymonitor-see.org

namijenjen medijima. Svoj doprinos dala je i stručna lingvistička zajednica kroz izdanje “Način za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima”⁴. Rad na ovom području je tek u začetku, te je neophodno intenzivirati saradnju medija i nevladinog sektora (različita udruženja osoba s invaliditetom) oko upotrebe ispravne terminologije prilikom izvještavanja o osobama s invaliditetom. Prepoznali smo medije kao ključni faktor koji ima potencijal da upotrebom “neutralnih” termina, koji opisuju različite vrste invalidnosti i pojmove vezane uz ovu populaciju, utječu na smanjenje diskriminacije u jeziku.

Cilj nam je Kodeksom, koji se nalazi pred vama, objediniti niz praktičnih savjeta koje treba slijediti prilikom intervjuisanja osoba s invaliditetom/ izvještavanja o osobama s invaliditetom, uz konkretnu i ispravnu terminologiju. Kodeks, kao vrlo korisna alatka, treba da vodi ka standardizaciji u medijskom izvještavanju kojom će se izbjeći nekorektnosti i stereotipi.

---

³Priručnik za izvještavanje o marginalizovanim grupama

⁴Način za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima

Kodeks

Kako me oslovljavaš, tako me doživljavaš

3. Ciljevi Kodeksa

Duboko svjesni činjenice da su osobe s invaliditetom u medijima često neadekvatno prikazane, da se u fokusu prikazivanja ovih osoba često zanemaruje osobnost, a naglašava invaliditet, ističe onesposobljenje i zanemaruje sposobnost, prenaglašava uspjeh osobe (uspješan/na iako je osoba s invaliditetom), ovim Kodeksom se žele inicirati akcije koje će u krajnjoj konsekvenci dovesti do ostvarenja sljedećih ciljeva:

- Standardizacija pojmova koji se koriste u medijskom izvještavanju kada je riječ o osobama s invaliditetom
- Promjenjen odnos prema izvještavanju o osobama s invaliditetom (uključujući, unapređenje komunikacije sa osobama s invaliditetom, smanjenje uvriježenih predrasuda o njihovim “velikim dostignućima”, prikazivanje osoba s invaliditetom kao sudionika običnog, svakodnevnog života, uzimajući u obzir ljudsku dimenziju ovih osoba, i sl.)
- Kroz uspostavljanje čvrstih partnerskih odnosa sa medijima promijeniti ambijent i stav cjelokupne društvene zajednice prema osobama s invaliditetom

Kako me oslovljavaš
TAKO ME DOŽIVLJAVAŠ

Treba naglasiti i to da Kodeks ne predstavlja “pobunu” osoba s invaliditetom protiv neadekvatnog predstavljanja u medijima, već, naprotiv, predstavlja iskazivanje voljnosti i spremnosti osoba s invaliditetom da po principu “ništa o nama, bez nas”, u partnerstvu sa medijima, mijenjaju i poboljšavaju stavove zajednice s ciljem socijalne inkluzije. Ovaj Kodeks nudi drugačiji pogled na probleme medijskog predstavljanja osoba s invaliditetom, prožet upravo perspektivom samih osoba s invaliditetom, i u tom kontekstu predstavlja korak naprijed kada je riječ o mogućim modelima medijskog predstavljanja osoba s invaliditetom.

4. Pojam invalidnosti

Ratificiranjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom 2009. godine, usvajanjem Jedinstvene politike u oblasti invalidnosti 2008. godine, te usvajanjem entitetskih strategija za primjenu politike, Bosna i Hercegovina se opredijelila za jedan novi pristup pitanju invalidnosti i pitanjima koja se tiču osoba s invaliditetom.

Podsjećamo da se u preambuli Konvencije o pravima osoba s invaliditetom navodi:

(e) Priznajući da je fenomen invalidnosti koncept koji se razvija, a da sama invalidnost proističe iz interakcije osoba s oštećenjima sa okolinskim barijerama i barijerama koje se odražavaju u stavovima zajednice, a otežavaju puno i efektivno učesće osoba s invaliditetom u društvu na osnovu jednakosti sa ostalim članovima tog društva.

Osobe s invaliditetom obuhvaćaju osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i djelotvorno sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.⁵

Dakle, uočavamo da **pojmovi "invalidnost" i "osoba s invaliditetom"** nisu striktno definirani u Konvenciji, međutim, elementi u preambuli i članu 1. osiguravaju smjernice za razjašnjenja.

Neki elementi ovih odredbi su relevantni za istaknuti. Prvo, tu je priznanje da je "invalidnost" razvojni proces koji prije svega proizlazi iz stavova, ali i barijera iz okoline, koji otežavaju sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu.

Prema tome, pojam "invalidnost" nije fiksna i može se mijenjati, ovisno o prevladavajućem okruženju i stavovima u društvu.

Drugo, invalidnost se ne smatra zdravstvenim stanjem, nego se radije posmatra kao rezultat interakcije između negativnih stavova ili neprikladne okoline u odnosu na stanje pojedinih osoba. Do promjene stavova i barijera iz okoline - za razliku od liječenja osobe s invaliditetom kao „problema“ koji treba „popraviti“ - ove osobe mogu sudjelovati kao aktivni članovi društva i uživati u nizu svojih prava.

---

⁵Član 1. UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom; ova Konvencija je potpisana i ratificirana od strane Bosne i Hercegovine

5. Smjernice za korektan medijski pristup osobama s invaliditetom

U namjeri da pomognemo medijima kada je u pitanju korektan medijski pristup osobama s invaliditetom donosimo nekoliko sugestija vezanih za pristup i samu komunikaciju. Vjerujemo da je upravo iskustvo u radu sa osobama s invaliditetom, koje nose organizacije koje stoje iza ovog Kodeksa, dovoljan razlog da se ove sugestije uzmu u razmatranje i koriste u trenucima kada mediji pristupaju i komuniciraju sa osobama s invaliditetom.

5.1 Pristup osobama s invaliditetom

Preporučuje se svim urednicima i novinarima da sebi postave četiri pitanja o prikazivanju osoba s invaliditetom u elektronskim/printanim medijima:

- Da li je prikazivanje osobe s invaliditetom zaštitničko?
- Da li je osoba s invaliditetom prikazana kao žrtva?
- Da li prikazivanje demonizuje osobu s invaliditetom?

Ili, umjesto toga,

- Da li se osoba/lice s invaliditetom posmatra kao bilo koja druga osoba?

Primjer: U medijima se o osobama s invaliditetom uglavnom govori indirektno kroz pitanja socijalne pomoći, naknade za invaliditet ili inkluzivnog obrazovanja. Međutim, rijetko se polazi sa stanovišta same osobe, niti se govori o pitanjima od direktne važnosti za njih. U medijima najčešće čujemo priče o osobama s invaliditetom viđene iz perspektive populacije osoba bez invaliditeta. Tako, naprimjer, nema izvještaja ili članka o nekom opštem životnom pitanju koje se odnosi na cjelokupnu populaciju viđenu očima osobe s invaliditetom ili djeteta s invaliditetom. Naprimjer, u dječijim emisijama, u kojima se u svakoj epizodi predstavlja jedno dijete koje govori o svojoj svakodnevnici, prijateljima, interesovanjima, nikada nećete vidjeti dijete s invaliditetom. Ovakvim odnosom medija prema djeci s invaliditetom stiče se utisak ili da u našoj državi ona ne postoje ili da ne zaslužuju da budu tretirana kao druga djeca.

- Nemojte biti isuviše plemeniti ili isuviše politički korektni – ako se fokusirate isključivo na ispravnost upotrebe jezika, opisivanje osobe s invaliditetom će vas spriječiti da uradite bilo šta drugo. Sve slike mogu imati važnu ulogu pri pospješivanju vidljivosti – čak i onih tzv. negativnih.

- Razmotrite mogućnost uključivanja osobe s invaliditetom u scenario koji je uobičajen za osobu bez invaliditeta.
- Razmišljajte o različitim vrstama invalidnosti, nemojte samo misliti na određene tipove invalidnosti, npr. samo na slijepe osobe ili samo gluhe osobe.
- Razmislite o tome da pokažete svakodnevne situacije koje uključuju osobe s invaliditetom, radije nego situacije povezane sa invalidnošću.
- Izbegavajte drugu krajnost - konstantno pokazivanje visokih dostignuća osoba s invaliditetom (“super invalid“).
- Prikažite osobe s invaliditetom kao jednake. Neka govore same u svoje ime, naglasite dobre izjave i dopustite im da pokažu svoju osnaženost.

5.2 Komunikacija sa osobama s invaliditetom

Nekoliko praktičnih savjeta vezano za komunikaciju sa osobama s invaliditetom:

- Budite strpljivi i slušajte pažljivo.
- Koristite normalan ton.
- Nemojte da govorite ili završavate rečenicu u ime osobe s kojom razgovarate.
- Nikada nemojte da pitate "šta vam se desilo"? Uzdržite se od radoznalosti.

- Oslovljavajte osobu s invaliditetom njenim ličnim imenom, bez persiranja samo ako se i drugima obraćate sa istom prisnošću odnosno ukoliko i druge prisutne ne persirate.
- obraćajte se direktno osobi s invaliditetom (ne u trećem licu), i ako je u pratnji tumača ili pratioca.
- Nikada nemojte da pravite pretpostavke o tome šta bilo ko može da uradi (ili ne može!).
- Etikete ne govore ništa o ljudima, one samo pojačavaju stereotip da je osoba s invaliditetom "bolesna" i zavisna od ljekara.
- Ako morate da pominjete stanje neke osobe, recite "osoba koja ima epilepsiju ili dijabetes, osoba s Down sindromom".
- Nemojte da vam bude neprijatno pri korišćenju uobičajenih izraza koji bi se mogli dovesti u vezu sa nečijim invaliditetom, na primjer, "Vidimo se kasnije" ili slično.
- Izbjegavajte upotrebu jezika koji sugeriše da su osobe s invaliditetom uvijek slabe ili zavisne od drugih, ili koji bi ih predstavio kao objekte sažaljenja, kao naprimjer „pati od...“, „vezan za ...“, „ovisan od...“, „štićenik...“ ili „žrtva ...“.

5.3 Intervjui:

Neki od primjera i sugestija za prilagođavanje koje možete provesti tokom intervjua sa osobom s invaliditetom:

- Vodite računa o pristupačnosti prostora osobi s invaliditetom koju intervjuišete.
- Ukoliko intervjuišete gluhu ili nagluhu osobu, bez obzira na prisutnost tumača, obraćajte se gluhoj osobi. Vodite računa o tome da tumač treba da sjedi nasuprot gluhe osobe, ne pored nje, a kamera se treba fokusirati na gluhu osobu, a ne na tumača.
- Ako je vaš sagovornik oštećenog vida, dogovorite se prije intervjua kako ćete koristiti govor tijela kao signal. Na radiju je ruka na ramenu efikasan način da signalizirate potrebu da se dovrši neki odgovor.
- Ako je vaš sagovornik oštećenog sluha, saznajte unaprijed koja vrsta komunikacije mu najviše odgovara (znakovni jezik, čitanje sa usana, razgovor uz pomoć slušnog aparata/pomagala itd.).
- Ako je vaš sagovornik osoba s intelektualnim teškoćama budite spremni da sačekate na odgovor, imajte strpljenja i nemojte završavati rečenice u ime sagovornika, niti pokušavati da objasnite šta je on/ona zapravo htjela reći.

Nema vrijednosti u tome da budete blagi ako posao zahtijeva da se postavljaju teška pitanja. Ovo bi bilo snishodljivo i nezadovoljavajuće za svakoga. Ovo se odnosi na čitav opseg situacija prilikom intervjua.

Mnoge invalidnosti su „nevidljive“, tako da ste prilikom uličnog intervjua vjerovatno već uključili osobu s invaliditetom bez da ste to znali. Ukoliko želite da aktivno tražite osobe s invaliditetom da učestvuju u vašim uličnim intervjuima, mogli biste da se obratite lokalnim organizacijama osoba s invaliditetom. Zašto ne biste poslali poruku zaustavljajući samo prolaznike koji su osobe s invaliditetom – nešto što producenti i režiseri rijetko rade?

Pojmovnik/Terminologija

U želji da i na praktičan način pomognu proces standardizacije pojmova koji se koriste, a u vezi sa osobama s invaliditetom, te da olakšaju rad medijima, sačinjen je kratki Pojmovnik riječi koje se najčešće koriste u javnom izražavanju. **Osnova** za kreiranje Pojmovnika bila je **Konvencija o pravima osoba s invaliditetom** i smjernice koje je ona postavila. Imajući u vidu da je ovaj Pojmovnik samo početak procesa standardizacije pojmova u medijima i cjelokupnoj javnosti, nije se insistiralo na brojnosti pojmova koji se u njemu nalaze, nego na njegovoj praktičnosti i upotrebnoj vrijednosti. Sasvim je sigurno da će u sljedećim fazama i doradama Pojmovnika biti obuhvaćen širi spektar pojmova. Proces jezične standardizacije u ovoj oblasti, koji započinje ovim Kodeksom, ostaje otvoren za njegova daljnja poboljšanja.

NE	NEGO
Invalid; Hendikepiran	Osoba s invaliditetom
Gluh; Nagluh; Gluhonijem	Gluha osoba; Nagluha osoba; Osoba oštećenog sluha
Slijep; Oštećenog vida	Osoba/Lice oštećenog vida; Slijepa osoba/lice; Slabovidna osoba/lice
Cerebralac	Osoba/Lice s cerebralnom paralizom
Paraplegičar	Osoba/Lice s paraplegijom
	Osoba/Lice s dječijom paralizom
	Osoba/Lice s posljedicama mišićnih oboljenja
	Osoba/Lice s teškim hroničnim oboljenjima
	Osoba/Lice s tjelesnim/fizičkim invaliditetom

Riječi kao što su gluh, slijep i sl., ne koriste se kao imenice već isključivo kao pridjevi uz imenicu osoba.

NE	NEGO
Autist	Osoba/Lice s autizmom; Osoba/Lice u autističnom spektru; Dijete u autističnom spektru
Amputirac	Osoba/Lice s tjelesnim invaliditetom; Osoba/Lice kojima je amputiran dio tijela; Osoba/Lice bez noge; Osoba/Lice bez ruke
Osoba oboljela od Downovog sindroma	Osoba/Lice s Down sindromom; Dijete s Down sindromom
Mentalno retardiran	Osoba/Lice s intelektualnim teškoćama/poteškoćama
Dijete ometeno u razvoju	Dijete s teškoćama/poteškoćama u razvoju
Normalna škola	Redovna škola
Poremećaji glasovno-jezičko govorne komunikacije	Osoba/Lice s poteškoćama u glasu i govoru
Osoba s poremećajem pažnje/hiperaktivnosti	Osoba/Lice sa smanjenom pažnjom/hiperaktivnošću
Osoba s poremećajem iz autističnog spektra	Osoba/Lice autističnog spektra
Osoba s motoričkim poremećajem	Osoba/Lice sa smanjenom motoričkom sposobnošću
Osoba s poremećajem u ponašanju i emocionalnim poremećajima	Osoba/Lice s asocijalnim ponašanjem i emocionalnim ispadima
Specijalna škola	Škola za specijalni odgoj i obrazovanje

Ako je neophodno fokusirati se na vrstu invaliditeta, koristiti:

-Osobe s tjelesnim invaliditetom,

-Osobe sa smanjenim motornim sposobnostima (pokretljivošću),

... vidi tabelu

Spisak Koalicija i organizacija koje su podržale Kodeks

Koalicija OOSI HNK/HNŽ „Zajedno smo jači“

Udruga gluhih i nagluhih „Sluh“ HNŽ Mostar
Udruženje roditelja i prijatelja osoba sa posebnim potrebama „Sunce“ Mostar
Humanitarna udruga „Cvijet“ Čapljina
Udruga roditelja i prijatelja djece sa posebnim potrebama „Susret“ Čitluk
Udruga građana roditelja djece s posebnim potrebama "Djeca nade" Prozor - Rama
Udruženje roditelja djece i omladine sa posebnim potrebama "I" Konjic
Udruženje mladih „Ružičnjak – Los Rosales“ Mostar

Koalicija „Neformalna grupa organizacija osoba sa invaliditetom” regije Doboje

Udruženje paraplegičara, oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida regije Doboje – nosilac projektnih aktivnosti
Udruženje distrofičara Doboje
Edukativno-resursni centar za osobe sa invaliditetom „ERC“ Doboje

Udruženje slijepih i slabovidnih Doboje
Odbojkaški klub invalida „OKI“ Doboje
Udruženje amputiraca Doboje
Savez za sport i rekreaciju invalidnih lica Doboje
Udruženje civilnih žrtava rata Doboje
Savez invalida rada Doboje
Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Doboje Jug
Udruženje distrofičara Teslić
Udruženje djece sa posebnim potrebama Doboje

Koordinacioni odbor organizacija osoba sa invaliditetom Kantona Sarajevo

Udruženje slijepih Kantona Sarajevo
Udruženje oboljelih od multipleskleroze Kantona Sarajevo
Udruženje invalida rada Kantona Sarajevo
Udruženje distrofičara Kantona Sarajevo
Udruženja paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona Sarajevo
Udruženje oboljelih od cerebralne dječije paralize Kantona Sarajevo

Udruženje gluhih Kantona Sarajevo
Udruženje oboljelih od poliomylitisa, povrede mozga
i kičmene moždine Kantona Sarajevo
Udruženje za podršku osobama sa intelektualnim
teškoćama na području Kantona Sarajevo „Oaza“
Unija civilnih žrtava rata Kantona Sarajevo

Koalicija organizacija osoba sa invaliditetom Tuzlanskog kantona

Udruženje distrofičara Tuzlanskog Kantona
Udruženje građana za pomoć u duševnoj nevolji Fenix
Udruženje građana oštećenog vida Tuzla
Udruženje građana Informativni centar za osobe sa
invaliditetom „Lotos” Tuzla
Udruženje žena sa invaliditetom H.O. Lotosice
Majke hendikepirane djece Tuzlanskog Kantona

Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina

Regionalno udruženje amputiraca Bijeljina
OKI - „Semberija“ Bijeljina

Međupštinsko udruženje civilnih žrtva rata
„CIZR“ Bijeljina
Humanitarno udruženje žena “ARTA” Bijeljina
Udruženje za pomoć mentalno zaostalim licima
“NADA” Bijeljina
Streljački klub RVI "ORAO" Bijeljina
KKK - "Bijeljina" Bijeljina
Udruženje slijepih i slabovidih regije Bijeljina
Udruženje paraplegičara oboljelih od dječije paraliza
i ostala invalidna lica Bijeljina
Udruženje gluhih i nagluhih regije Bijeljina
Udruženje žena oboljelih od karcinoma dojke
"GEA" Bijeljina

Pridružene organizacije koje nisu dio koalicija, a podržale su Kodeks

Sumero
Život sa Down sindromom
UG "BiosPlus" Derventa
Savez gluhih i nagluhih BiH (SGN BiH)

SHIA je švedska krovna organizacija unutar pokreta organizacija osoba s invaliditetom Švedske koji radi u ime 29 organizacija članica.

Poštivanje ljudskih prava

Unutar Švedskog pokreta organizacija osoba s invaliditetom postoji duga tradicija rada s perspektive prava.

Naša vizija je društvo u kojem su sve osobe jednake i prava svih osoba se poštuju. Da bi se to ostvarilo pravo, kontrola nad vlastitim životom je odlučujuća. Stoga podržavamo mogućnost organizovanja ljudi i stvaranje jakih organizacija koje mogu upravljati procesom zagovaranja. Proces putem kojeg će se prava i potrebe članova i obezbjediti.

Program 2011 – 2013

Program Shia 2011- 2013 ima osnovni cilj da organizacije osoba s invaliditetom imaju što bolje organizacione kapacitete, znanja i mehanizme u zagovaranju za prava svojih članova, proizašlih iz UN Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, na lokalnom nivou.

Kodeks koji je pred vama predstavlja produkt zajedničkog rada organizacija osoba s invaliditetom, okupljenih oko Programa Shia 2011-2013, koje djeluju kroz pet koalicija.

Koalicija "KOLOSI-BN" Bijeljina, Koalicija OOSI HNK/HNŽ "Zajedno smo jači", Koalicija "Neformalna grupa organizacija osoba s invaliditetom" regije Doboj, Koordinacioni odbor organizacija osoba s invaliditetom Kantona Sarajevo, Koalicija organizacija osoba s invaliditetom Tuzlanskog kantona, i pridružene organizacije Sumero, Život sa Down sindromom, UG "BiosPlus" Derвента i Savez gluhih i nagluhih BiH (SGN BiH).

